

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Людмила Иванова

относно дисертационния труд на Красимира Атанасова Вайс, редовен докторант към катедра „Немска филология и чуждоезиково обучение” на ШУ „Епископ Константин Преславски” за присъждане на образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, научна специалност *Германски езици* (Съвременен немски език)

Докторантката Красимира Вайс представя дисертационен труд в обем от 196 страници със заглавие „*Оценъчност и информативност на вестникарските заглавия в немската преса*”. Избраната проблематика е интересна не само от лингвистична гледна точка (с възможността за анализ на текстовите факти на различни езикови нива, с включването на потенциала на езиковите и неезиковите носители на информация и оценъчност), но има и определена социална значимост: докторантката се е спряла на медийното отразяване на събития (военните действия в Ирак от 1991 г. и 2003 г.), проследявайки механизмите за информация и възможностите за влияние върху читателите по чувствителната тема за войната, относно която общественото мнение често се поляризира и при която нерядко възникват вътрешни морално-етични конфликти. Различните перспективи, от които се анализират заглавията от пресата, предпоставят и използвания от авторката интердисциплинарен подход, при който теоретичната рамка се задава не само от лингвистиката с нейните подразделения, но и от теория на комуникацията, на медиите, социологията и семиотиката. Избраният интегративен подход позволява комплексно анализиране на емпиричния материал и обективни изводи. С оглед на установените при анализа факти намирам за удачна формулировката на заглавието: отреденото на *оценъчността* първо място в заглавието може и да противоречи на предпоставяната и декларирана от медиите обективност при представяне на информация, но определено кореспондира с опита на компетентния читател на пресата.

Дисертационният труд се състои от уводна част за въвеждане в предмета и задачите на изследването, две глави, които създават теоретичната рамка за анализа в посока от общи постановки към фокусиране на вниманието върху вестникарските заглавия (с цялата условност на това название в български език¹), специална глава за описание на корпуса и методологията на изследването, емпирична част със систематизирано изложение на регистрираните факти, заключителна част с обобщение и изводи от изследването. Библиографската част съдържа информация относно използваните и цитирани в работата научни публикации (на немски, английски и български език²), списък с използваните съкращения, приложение за хрониката на медийно отразените събития.

¹ Немският език подхожда диференцирано, ползвайки названия като Schlagzeile, Dachüberschrift, Hauptüberschrift, Unterüberschrift и др., факт, който явно е бил едно от съображенията за избора на езика на дисертационния труд, въпреки че с оглед сенсублизиране на българския читател към тази проблематика едно представяне на български би било по-полезно за потенциалните ползватели на текста.

² Библиографската справка говори за добрата осведоменост на авторката, за умение да прави подбор на приложимите в работата теоретични постановки. И все пак бих препоръчала разширяване на този апарат с повече съвременни, а също и с български автори.

В уводната част (с. 3-5) са представени предметът на изследване, подходът към проблематиката на фона на съществуващи теоретични постановки и структурата на работата. Критична забележка може да бъде направена по отношение на опита за имплицитно представяне на задачите, нещо, което е коригирано в автореферата към дисертационния труд. По мое мнение по-голяма експлицитност е необходима и при раздел 1.1. *Релевантност на темата*, тъй като именно тук е мястото за излагане на аргументите относно актуалността и необходимостта от разработката.

Втора глава *Теоретични основи* (с. 6 - 33) поставя акценти върху постановки от областта на езикознанието и медийната теория с оглед на релевантността им по отношение на анализирания обект – заглавията от пресата. Механизмите за филтриране на информацията чрез трансформации (напр. с използването на страдателни форми, номинализации и др.) са показани в тясна връзка с възможността за конструиране на „медийна реалност“ и с възможността за трансфер на оценка на представяните събития. Систематизирането на езиковите средства за изразяване на оценъчност е основа за по-нататъшния анализ на събрания корпус. Бих искала да подчертая подраздел 2.2. от тази глава, в който се разглежда тясната връзка между вербална и невербална информация с нейната изявена персуасивна функция поради релевантността за темата.

Трета глава *Теоретични постановки в изследванията на вестникарските заглавия* (с. 34 – 63) стеснява фокуса на внимание и го насочва конкретно към изследвания обект: заглавията в пресата. Поставянето на преден план на контактната функция на заглавието и начините за реализацията ѝ е оправдано поради решаващото ѝ значение за избора на читателя да прочете целия материал. За да се създаде интегративен модел, с който да се обхване комуникативната функция на заглавията и който да позволи прецизно представяне на оценъчността в поднасяната информация, авторката се обръща към различни езиковеди, при които акцентът се поставя върху лексикалните и синтактичните изразни средства и върху прагматиката на заглавията. Държа да подчертая и суверенността на докторантката, която доразвива на базата на събрания емпиричен материал модели на описание. Тук бих препоръчала включването на още някои по мое мнение релевантни аспекти: 1. наличието на явлението *Mehrfachadressiertheit* /разноадресираност/ на посланията от пресата, което оказва влияние върху планирането и реализирането на контактната функция на заглавията; 2. по-силно изразено присъствие на текстолингвистичния момент: заглавията имат относителна самостоятелност, но те са част от комплексния текст и съотношението *заглавие – текст* не е без значение; 3. с названието *Schreiber* се избягва деликатният въпрос за авторството на медийните текстове и по-специално на заглавията, но тъй като в центъра на интереса е оценъчността, то възможната диференциация би имала своето място в този дискурс.

В четвърта глава *Корпус и методика* (с. 64-94) е представен емпиричният материал (993 заглавия от немската преса), както и аспектите, залегнали в анализа. Като особено сполучлива намирам избраната съпоставка между издания, различаващи се по стилистика, читателска аудитория и разпространение: регионална и надрегионална преса (която, с оглед на равнопоставеността, би могла да бъде разширена поне с още едно, дясно, издание) и булевардна преса. Включването на третия тип е значимо не само от текстолингвистична гледна точка: заглавията в пресата тук са, както установява и авторката, и по-пространни, и по-комплексни с оглед на използваните средства (комбинация на вербални и невербални средства). То е значимо и от гледна точка на въздействието върху много голям кръг читателска аудитория и в този смисъл заслужава много по-голямо внимание от страна на езиковеди, медийни специалисти респ. специалисти в областта на комуникацията и социолози. Друг положителен момент е диахронното проследяване на поднасянето на информация от страна на

изследваните издания по една тема. Първоначалното озадачаване от избора на отдалечени във времето медийни факти (военни действия от 1991 г. и 2003 г.) отстъпва пред осъзнаването на два значими момента в резултат на изследването: езиковият и социално-морално-етичният. В първия случай може да се установи развитие в използваните езикови техники, във втория случай могат да се наблюдават интересни промени в нагласите и интереса на обществото³.

Петта глава (с. 95 – 179) въвежда в резултатите от проведения количествен и качествен анализ на заглавията. Направените съпоставки и различните нива, на които се провежда изследването, гарантират обективност и убедителност на резултатите и направените върху тях изводи (срв. например статистически доказани извод за отслабващия медиен интерес към иракските събития, с. 102, или изводът на с. 175 за връзката между стил на съответната медия и използваните техники за въздействие чрез връзката текст-образ). Разглежданите възможности за изразяване на оценъчност при поднасяне на информацията са богато и убедително илюстрирани с примери⁴.

В заключение биха могли да се подчертаят следните **приносни моменти** в работата:

1. убедително е представено наличието на оценъчност в пресата, която формира общественото мнение, както и механизмите за реализация чрез езикови и неезикови средства;
2. разработен е интегративен модел на изследване, който би могъл да намери широка приложимост и в други изследвания;
3. резултатите от изследването кореспондират с тяхната значимост не само в областта на лингвистиката и медийната комуникация, но и в различни области на актуалния ни живот;
4. изводите, направени въз основа на материал от немската преса, биха били изключително полезни, отнесени към българския контекст.

Текстът е написан на много добър немски език, типографското оформление е съобразено с читателя, илюстрациите (като текст и образ) са добре подбрани и адекватни. Текстът е четивен, въпреки някои неточности, напр. при номерацията на таблица 9 и 10 на с. 78 и 79, и известни смущения поради честите препратки към предходни и следващи раздели.

По темата на дисертационния труд са представени 2 публикации. Бих искала да подчертая положително публикуването на втория текст на български език, тъй като смятам, че проблемът е значим не само в теоретичните си измерения, но има и чисто практическа значимост особено за българската общност, където все още важи аргументът за достоверност: „във вестника пише“.

В автореферата (64 стр.) са представени адекватно съществените моменти от дисертационния труд. Приведените илюстриращи примери (не само като статистика, но и като езикови и текстови факти) в единството на език/текст и образ правят текста информативен и за читатели, непознаващи базисния труд. Приносните моменти на дисертационния труд са адекватно представени.

Въз основа на впечатленията от цялостния труд смятам, че докторантката е доказала в текста своята добра теоретична подготовка, способността да открива потенциала на

³ Подчертавам тези особености, защото имах възможността да превеждам статии от австрийската преса от Първата световна война, което ми позволи да направя сравнение както по отношение на езика, така и по отношение на цялостното медийно представяне на военни действия преди век и сега. Различията в езиков план са значителни, но не така различен е стремежът за въздействие върху общественото мнение.

⁴ Бих изразила все пак известни резерви към причисляването на пример 130к на с. 140 към идиомите, както и към обединяването под названието *Satzmuster* на явления като *Konditionalgefüge*, *Adversativa*, *Aufzählungen*, *Verschiebung ins Nachfeld*, *Verschiebung in das Vorfeld*, с. 157.

съществуващи модели за анализ на езикови факти и да ги доразвива творчески с оглед на емпиричните дадености, да анализира и систематизира автономно на различни нива в рамките на създадения модел събрания емпиричен материал. Направените забележки не накърняват цялостното положително впечатление от предприетия анализ и постигнатите резултати. Оценявам положително представения дисертационен труд и смятам, че докторантката Красимира Атанасова Вайс отговаря на описаните в Закона за развитие на академичния състав в Република България изисквания. Предлагам на уважаемото Научно жури да присъди на Красимира Атанасова Вайс образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. *Филология*, научна специалност *Германски езици* (Съвременен немски език).

15.08. 2014 г.
Велико Търново

Член на научното жури:

доц. д-р Людмила Иванова